

Dataskydd.net Sverige
Alsnögatan 18
116 41 Stockholm

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Uppsala 2018-02-02

Remissyttrande över Stärkt integritet i Rättsmedicinalverkets verksamhet – SOU 2017:80 (Ju2017/08254/Å)

Dataskydd.net är en svensk ideell, partipolitiskt obunden förening som verkar för bättre tekniskt och juridiskt dataskydd för privatpersoner i Sverige. Texten i det här dokumentet är publicerad med licensen .

Dataskydd.net anser inte i allmänhet att särreglering är önskvärd eller positiv. Ju fler speciallagar riksdagen antar som gör undantag från de allmänna regelverken, desto svårare är det för privatpersoner att förstå och utöva sina rättigheter. Rättsmedicinalverkets verksamhet är inte undantagen från denna regel, och utredarens förslag leder till mycket onödigt dubbelreglering. Lagen om elimineringsdatabas förefaller bli allmän handling under den föreslagna regleringen, och lagen om hantering av humanbiologiskt material var tyvärr så beskaffad att vi inte begrep vad den reglerade. I den innevarande utredningen är vi emellertid framför allt häpna (på ett dåligt sätt) över utredarens förslag att, av hänsyn till domstolarnas möjlighet att respektera Rättsmedicinalverket, åsidosätta rätten att inte vittna mot sig själv och rätten att inte tvingas genomlida kroppsliga ingrepp genom förslagen om ändringar i lagen om rättspsykiatriska undersökningar och personutredningar.

Texten är disponerad så att ändringsförslag presenteras först, med skäl. Sedan följer tre avsnitt som handlar om oskuldspresumtion och mänskliga rättigheter, sökbegränsningar och de två lagförslag som vi inte lämnat ändringsyrkanden över. Genomlysning av ändringsförslag utöver skälen för dem presenteras inte.

Innehållsförteckning:

<i>Förslag</i>	2
<i>Oskuldspresumtionen och andra mänskliga rättigheter (rättspsykiatrisk undersökning m.m.)</i>	7
<i>Sökbegränsningar</i>	9
<i>Om lagarna</i>	10
<i>Rättsmedicinalverkets elimineringsdatabas</i>	10
<i>Lag om hantering av humanbiologiskt material vid Rättsmedicinalverket</i>	10
<i>Källförteckning</i>	10

Redaktör: Amelia Andersdotter.

Korrektur: Magnus Göransson.

Bildredaktör: Karolina Rediviva.

L^AT_EX: Anders Jensen-Urstad / tufte-latex.

Enligt årsmötesbeslut år 2017 är ingen som befattar sig med föreningen i föreningens aktiviteter tvingad (eller ens uppmuntrad) att uppträda under sådan beteckning som används i statliga förvaltningsprocesser.

Förslag

ÄNDRING 1

Utredarens förslag

Rättsmedicinalverkets datalag, 2 kap. 1 §

Personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt för att Rättsmedicinalverket, i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden, ska kunna utföra en arbetsuppgift i sin rättspsykiatriska, rättskemiska, rättsmedicinska eller rättsgenetiska verksamhet.

Arbetsuppgiften ska framgå av en bindande unionsrättsakt eller av en lag, en förordning eller ett särskilt beslut i vilket regeringen uppdragit åt Rättsmedicinalverket att ansvara för en sådan uppgift.

Dataskydd.net:s förslag

Rättsmedicinalverkets datalag, 2 kap. 1 §

Personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt för att Rättsmedicinalverket ska kunna utföra en arbetsuppgift i sin rättspsykiatriska, rättskemiska, rättsmedicinska eller rättsgenetiska verksamhet. Arbetsuppgiften ska framgå av en bindande unionsrättsakt eller av en lag, en förordning eller ett särskilt beslut i vilket regeringen uppdragit åt Rättsmedicinalverket att ansvara för en sådan uppgift.

SKÄL: Det framgår av Dataskyddsförordningens art. 6.1.c att en rättslig förpliktelse att behandla uppgifter är tillräcklig för att Rättsmedicinalverket ska kunna behandla uppgifter, i enligt med de principer som återfinns i Dataskyddsförordningens art. 5. Detsamma gäller behandling som sker med stöd av brottsdatalag, där personuppgiftsansvarig enligt föreslagna brottsdatalag (2018:000) 2 kap. 5-7 §§ samt 15, 17 §§ ska tillämpa de grundläggande principerna för databehandling vid databehandling. Eller, vid tvivel och med anledning av EU-rätten som primär rätt, genom tillämpning av dataskyddsdirektivet (direktiv 680/2016) art. 4. Lagtext ska inte vara mer komplicerad än nödvändigt, och alla utbroderingar skapar tolkningsfrågor som inte tjänar varken myndighetens eller privatpersoners intressen.

ÄNDRING 2

Utredarens förslag

Rättsmedicinalverkets datalag, 2 kap. 2 §

Förutsättningarna för att behandla personuppgifter, som behandlas med stöd av 1 §, för nya ändamål regleras i 2 kap. 4 och 22 §§ brottsdatalagen (2018:000).

Dataskydd.net:s förslag

Rättsmedicinalverkets datalag, 2 kap. 2 §

Förutsättningarna för att behandla personuppgifter för nya ändamål kräver att Rättsmedicinalverket på förhand säkerställer att

1. det finns en tillåten rättslig grund enligt 1 § för den nya behandlingen, och
2. behandlingen är nödvändig och proportionerlig för det nya ändamålet.

SKÄL: Det behövs ingen hänvisning till brottsdatalag 2 kap. 22 § eftersom det redan framgår av Rättsmedicinalverkets datalag 2 kap. 1 § att regeringen kan ge Rättsmedicinalverket uppdrag. Hänvisningen till brottsdatalag 2 kap. 4 § är också olycklig, eftersom den i sin tur hänvisar till brottsdatalag 2 kap. 1 §. Situationen uppstår då att det inte blir tydligt om Rättsmedicinalverket vid behandling för nya ändamål ska tillämpa sin egen 2 kap. 1 § eller brottsdatalagens! Denna och andra oklarheter uppstår när man särreglerar.

ÄNDRING 3

Utredarens förslag

Rättsmedicinalverkets datalag, 2 kap. 3-5 §§, 7 § 2 st

3 §. Sökförbudet i 2 kap. 14 § brottsdatalagen (2018:000) gäller inte vid sökningar som omfattas av bestämmelserna i detta kapitel. I stället gäller vid sökning i personuppgifter bestämmelserna i 4 och 5 §§ och i föreskrifter som meddelats med stöd av denna lag.

⋮ ⋮ ⋮

5 § 2 st. Det är också tillåtet att göra sökningar som rör brott eller misstanke om brott. Sökförbudet i 4 § första stycket hindrar inte att uppgifter som beskriver en persons utseende används vid sökning.

7 § 2 st. Sanktionsavgift får också tas ut om Rättsmedicinalverket överträder de föreskrifter om sökning som meddelats med stöd av denna lag.

Dataskydd.net:s förslag

Rättsmedicinalverkets datalag, 2 kap. 3-5 §§, 7 § 2 st (tas bort)

SKÄL: Dataskydd.net har många gånger påtalat att lagkrav på användargränssnitt för sökverktyg är ett otympligt och oreglerligt tillvägagångssätt att upprätthålla dataskydd. Antingen följer sökbegränsningarna kraven på inbyggt integritetsskydd (brottsdatalag (2018:000) 3 kap. 3 §) eller så är de inte inbyggt integritetsskydd utan en begränsning av offentlighetsprincipen. I det första fallet behövs inte bestämmelserna, i den andra fallet bör man vara tydlig med att det man egentligen gör är att begränsa vilka sorters allmänna handlingar som går att framställa på myndigheten. Att myndigheten inte kan framställa vissa sorters handlingar, och därför inte heller går att lämna ut, kan i och för sig vara ett bra integritetsskydd, på samma sätt som offentlighets- och sekretesslagen är det. Men bestämmelserna låter sig inte lätteligen tolkas på det sättet: de ser ut som att de gör något annat än begränsa handlingsoffentlighet, och skapar, som framgår i de här förslagen, ett ibland absurdt behov av specificering i lag av hur gränssnitten till något särskilt register eller någon särskild databas ska implementeras.

ÄNDRING 4

Utredarens förslag

Rättsmedicinalverkets datalag, 2 kap. 6 §§

Personuppgifter får lämnas ut elektroniskt, ~~om det inte är olämpligt~~. Utlämnande får dock inte ske i form av direktåtkomst.

Dataskydd.net:s förslag

Rättsmedicinalverkets datalag, 2 kap. 6 §§

Personuppgifter får lämnas ut elektroniskt, om sådana åtgärder som föreskrivs i brottsdatalag (2018:000) 3 kap. 2-8 §§ har vidtagits. Utlämnande får dock inte ske i form av direktåtkomst.

SKÄL: I vår skrivelse till utredningen påtalade vi att Rättsmedicinalverket var onödigt nervösa över hur osäkert deras förfarande att lämna ut uppgifter var. Rättsmedicinalverket hade då framfört till Justitiedepartementet att de trodde att deras utlämningar av uppgifter var så tekniskt osäkra att de bara genom en egen registerförfattning kunde få förtroende hos de som tog emot uppgifterna. Ett bra sätt att få förtroende är emellertid genom att genomföra lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för ett säkert utlämnande. Dataskydd.net gav förslag på olika lösningar för säkra utlämnanden av uppgifter. Vissa myndigheter har säkra utlämnanden av uppgifter, till exempel Domstolsverket och Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap. Genom att tydligare påtala hur Rättsmedicinalverket genom att uppfylla sina skyldigheter enligt brottsdatalag kan bli trovärdigare, kan lagen hjälpa Rättsmedicinalverket att överkomma problemet med osäkra utlämningar.

ÄNDRING 5

<u>Utredarens förslag</u>	<u>Dataskydd.net:s förslag</u>
Rättsmedicinalverkets dataskyddslag 2 kap. 9 §	Rättsmedicinalverkets dataskyddslag 2 kap. 9 § (tas bort)
Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om ytterligare begränsningar av	
1. möjligheten att använda de uppgifter som anges i 5 § vid sökning i personuppgifter, och	
2. möjligheterna enligt 6 § att lämna ut personuppgifter elektroniskt.	

SKÄL: Sökbegränsningarna är omotiverade enligt ovan. De är även omotiverade i brottsdatalag (2018:000) vilket vi påtalat. De skapar bara problem, eftersom deras syfte egentligen är att göra något annat än vad de utger sig för att göra. Särskilda föreskrifter för just elektroniska utlämnanden behövs inte, eftersom det redan framgår i förslaget till brottsdatalag (2018:000) att man ska ha tillräckliga tekniska och organisatoriska säkerhetsåtgärder på plats vid databehandling. Det gäller även sådan behandling som är "utlämning". Det är inte uppenbart att lagen blir enklare, lättare att tolka eller lättare att tillämpa för att man gör specialregler: inspireras i stället av de system för säker utlämning som redan finns.

ÄNDRING 6

<u>Utredarens förslag</u>	<u>Dataskydd.net:s förslag</u>
Rättsmedicinalverkets dataskyddslag 3 kap.	Rättsmedicinalverkets dataskyddslag 3 kap. (tas bort)
1 §. För behandling av personuppgifter ...	
⋮	
13 §. ...att lämna ut personuppgifter elektroniskt.	

SKÄL: Det här kapitlet tillför ingenting till bestämmelserna som redan finns i förslagen dataskyddslag (2018:000) och dataskyddsförordningen. Man får behandla uppgifter om det finns en rättslig grund – det behöver inte skrivas ut i 2–4 §§ eller 5 §. Sökbestämmelserna i 6–7 §§ kan i och för sig vara motiverade att ha kvar, om regeringen insisterar på att särreglera sökbestämmelser i stället för att skapa bättre formuleringar om vilka handlingar som får framställas ur myndighetens register. 8–11 §§ förefaller följa av de redan befintliga förpliktelse i dataskyddslag eller dataskyddsförordningen. Förslaget om att begränsa incidentrapportering till enskilda (12 §) är konstigt, eftersom kravet enligt dataskyddsförordningen är att rapporterna ska lämnas "utan onödigt dröjsmål". Ett lagstadgat krav att inte informera privatpersoner om risker man orsakat dem är ett "nödigt dröjsmål". Frågan är inte om det går att skapa nödiga dröjsmål, utan vad nödigheten i sådana fall består i.

ÄNDRING 7

Utredarens förslag

Lag om hantering av humanbiologiskt material vid
Rättsmedicinalverket

Dataskydd.net:s förslag

Lag om hantering av humanbiologiskt material vid
Rättsmedicinalverket 2 § (ta bort????)

SKÄL: Förslaget är obegripligt, särskilt 2 § och 4 § som förklarar förutsättningen för behandling av uppgifter enligt lagen. Utan att förstå förutsättningarna för behandling enligt lagen kan Dataskydd.net inte bilda sig någon uppfattning om lagen i övrigt.

ÄNDRING 8

Utredarens förslag

Lagen om rättspsykiatrisk undersökning 5 b §, 12 och 14
§§

~~Urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov
får, om inte annat motiveras av medicinska eller
liknande skäl, tas på en person som genomgår en
rättspsykiatrisk undersökning om det behövs för att vid
undersökningen kunna bedöma personens psykiatriska
eller medicinska tillstånd.~~

∴ ∴ ∴

Dataskydd.net:s förslag

Lagen om rättspsykiatrisk undersökning 5 b §, 12 och 14
§§ (ta bort)

SKÄL: Enligt Europakonventionen och EU:s direktiv 343/2016 om oskuldspresumtionen art. 7.3 har privatpersoner alltid en rätt att motsätta sig att bevisning mot dem (eller för dem) inhämtas från dem mot deras vilja. EU-direktivets art. 7.3 uttrycker detta så här: "[u]tövandet av rätten att inte vittna mot sig själv ska inte hindra den behöriga myndighetens upptagning av bevis som kan erhållas lagligen genom användning av lagliga tvångsmedel och som finns oberoende av de misstänkta eller tilltalades vilja." Lagliga tvångsmedel regleras i Rättegångsbalken, kroppsbesiktning inbegripet. Jämför också *Bogumil c. Portugal* från Europadomstolen, vari det stadgas att ofrivilliga ingrepp mot en persons kropp, som inte sker som en del i en brottsutredning, kan genomföras bara om personens liv eller hälsa eller hotat.

ÄNDRING 9

Utredarens förslag

Lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m. 7 a
§, 8 §

~~Urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov
får, om inte annat motiveras av medicinska eller
liknande skäl, tas på en person som genomgår en
läkarundersökning enligt 7 § om det behövs för att i
läkarintyg enligt samma bestämmelse kunna bedöma
personens psykiatriska eller medicinska tillstånd.~~

∴ ∴ ∴

Dataskydd.net:s förslag

Lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m. 7 a
§, 8 § (ta bort)

SKÄL: Enligt Europakonventionen och EU:s direktiv 343/2016 om oskuldspresumtionen art. 7.3 har privatpersoner alltid en rätt att motsätta sig att bevisning mot dem (eller för dem) inhämtas från dem mot deras vilja. EU-direktivets art. 7.3 uttrycker detta så här: "[u]tövandet av rätten att inte vittna mot sig själv ska inte hindra den behöriga myndighetens upptagning av bevis som kan erhållas lagligen genom användning av lagliga tvångsmedel och som finns oberoende av de misstänkta eller tilltalades vilja." Lagliga tvångsmedel regleras i Rättegångsbalken, kroppsbesiktning inbegripet. Jämför också *Bogumil c. Portugal* från Europadomstolen, vari det stadgas att ofrivilliga ingrepp mot en persons kropp, som inte sker som en del i en brottsutredning, kan genomföras bara om personens liv eller hälsa eller hotat.

Oskuldspresumtionen och andra mänskliga rättigheter (rättspsykiatrisk undersökning m.m.)

Enligt Europakonventionen och EU:s direktiv 343/2016 om oskuldspresumtionen art. 7.3 har privatpersoner alltid en rätt att motsätta sig att bevisning mot dem (eller för dem) inhämtas från dem mot deras vilja. EU-direktivets art. 7.3 uttrycker detta så här: "[u]tövandet av rätten att inte vittna mot sig själv ska inte hindra den behöriga myndighetens upptagning av bevis som kan erhållas lagligen genom användning av lagliga tvångsmedel och som finns oberoende av de misstänkta eller tilltalades vilja." Det är alltså oförenligt med Sveriges internationella förpliktelser och de grundlagsstadgade förpliktelser som åvilar det allmänna i Sverige enligt RF 1 kap. att genomföra utredarens förslag om tvångsundersökningar i lagen om rättspsykiatrisk undersökning och lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m., annat än genom att förändra regelverket om kroppsbesiktning i Rättegångsbalken (28 kap. 11-12 b §§) och ge domstolen en brottsutredande funktion.

Utredaren skriver som följer:¹

Att RMV:s utlåtanden håller fullgod kvalitet är i princip en fråga om rättssäkerhet. /.../ Att omfattningen av RMV:s underlag är beroende av samtycke från den misstänkte, får dock till följd att RMV:s underlag kan variera stort från ett ärende till ett annat. /.../ Detta kan få till följd att domstolens underlag i påföljdsfrågan i vissa fall är bristfälligt, vilket i sin tur kan få oönskade konsekvenser i form av oriktiga avgöranden.

Det förefaller vara av hänsyn *till domstolarna* som utredaren vill åsidosätta privatpersoners rätt att ha makt *över sina egna kroppar*. Det är konstigt: privatpersoner har ingen skyldighet att underkasta sig hälsoundersökningar för domstolens skull. Man kan också jämföra Europeiska domstolen för mänskliga rättigheters avgörande i fallet *Bogumil mot Portugal*, para. 87–88:²

87. Eu égard à ce qui précède, la Cour a des doutes sérieux sur la question de savoir si les dispositions invoquées par le Gouvernement étaient susceptibles de conférer une base légale à l'intervention chirurgicale en cause. En effet, la Cour ne voit pas comment les articles 56 et 58 du code de déontologie médicale ou l'article 156 du code pénal peuvent constituer une base légale suffisante – à la fois prévisible et accessible – à l'ingérence litigieuse.

88. La Cour est cependant prête à accepter, compte tenu des circonstances de l'espèce, que l'article 127 du décret-loi no 265/79 du 1er août 1979, lequel établit les règles d'exécution des mesures privatives de liberté, pouvait fournir une base légale suffisante à l'intervention en cause. Le requérant se trouvait en effet détenu et dans la nécessité de recevoir des soins afin d'éviter un risque grave pour sa vie ou sa santé. Enfin, le fait que l'intéressé se trouvait détenu, pour des raisons liées à son état de santé, dans un hôpital civil et non pas dans un établissement pénitentiaire, ne semble pas faire obstacle à l'applicabilité de cette disposition. L'ingérence dans les droits du requérant était donc «prévüe par la loi .»

Styckena ovan på franska betyder fritt översatt att ett kirurgiskt ingrepp utfört på en drogkurir mot drogkurirens (presumtiva) vilja, och som inte genomfördes i syfte att skaffa bevisning mot drogkuriren för brott mot narkotikalagar,

¹SOU 2017:80, s. 252.

²Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter, L'affaire Bogumil c. Portugal, Requête no 35228/03, 7 oktober 2008. (rättsfallet har ingen officiell engelsk översättning, utan finns bara på franska)

sannolikt stred mot drogkurirens mänskliga rättighet till privatliv (artikel 8). Bara den omständighet att drogkuriren också var utsatt för ett konkret och direkt hot mot sitt liv eller hälsa kunde rättfärdiga det kirurgiska ingreppet ändå. Det borde innebära att det finns en skyldighet att innan tvångsundersökningarna genomförs, bedöma huruvida privatpersonens liv och hälsa står under allvarligt hot som bara genom tvångsundersökningarna kan undvikas. Frågan är om urin-, svett-, vävnads- eller blodprov besitter sådan medicinsk styrka att de kan avvärja sådana omedelbara hot mot privatpersoners liv och hälsa att en tvångsutredning är påkallad. Det verkar helt ostridigt att utdrag från till exempel Arbetsförmedlingens register inte besitter sådana egenskaper.

Kan en domstol eventuellt, innan den bedömer nödvändigheten av en rättspsykiatrisk undersökning, göra en proportionalitets- och nödvändighetsbedömning mot bakgrund av *Bogumil c. Portugal*? Möjligen. Men prövningar om rättspsykiatriska undersökningar kräver inte i allmänhet att den undersöktes liv och hälsa är allvarligt och akut hotade. Varken lagen om rättspsykiatrisk undersökning eller om personutredning föreslås få bestämmelser om särskilda tvångsregler för de fall att den tvångsundersöktes liv och hälsa är akut hotade. I stället föreslås allmänna tvångsregler som gäller även när den tvångsundersöktes liv och hälsa inte är akut hotade. Det är oklart hur domstolarna ska förlika människorätten med svensk rätt om förslagen träder i kraft, annat än genom tämligen kraftfull domstolsaktivism.

I svensk lag finns bestämmelser om tvångsmedel med innebörd att kroppsvätskor och vävnadsprover får avlägsnas från individer mot deras vilja i Rättegångsbalken 28 kap. 11–12 b §§. Det ställs strikta krav på när tvångsmedlet får användas. En rättspsykiatrisk undersökning eller personutredning är ingen brottsutredning och inte heller utgör själva undersökningarna några tvångsmedel. Utredningens förslag motiveras med domstolens och Rättsmedicinalverkets intressen, och utredaren gör inga bedömningar av den enskildes intressen.³ Den enskildes perspektiv förs inte fram en enda gång i utredningens nionde kapitel.

Vad gäller rätten att få utdrag från andra myndigheter, utan enskilds godkännande, kan det räcka med en hänvisning till Europadomstolens avgörande i *O'Halloran och Francis*, para. 45:⁴

In Funke, the applicant was convicted for his failure to produce “papers and documents ... relating to operations of interest to [the customs] department” which they believed must exist (Article 65 of the Customs Code). The Court found that the attempt to compel the applicant himself to provide the evidence of the offences he had allegedly committed infringed his right to remain silent and not to contribute to incriminating himself (Funke, cited above, § 44). The Court elaborated no further on the nature of the right to remain silent and not to contribute to incriminating oneself.

Man har ingen skyldighet att uppge dokument till domstolen, åklagaren, polisen, Tullverket, Rättsmedicinalverket eller någon annan. En rättspsykiatrisk undersökning och en personutredning är något som görs för privatpersonens

³Vi använder ordet “enskild” för att beteckna fysiska personer. I SOU 2017:80 förekommer begreppet “enskild” också i kapitel 10 som beteckning för “myndighet som beställer uppdrag av Rättsmedicinalverket”. Dataskydd.net uppfattar inte detta vara den normala förståelsen av begreppet “enskild” i svenska utredningar, juridik eller dagligtal men väljer här ändå att förtydliga vad vi lägger för mening i begreppet.

⁴Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter, *O'Halloran och Francis mot Storbritannien*, Applications nos. 15809/02 and 25624/02.

Sunda vätskor? Idén om att utvinna av kroppsvätskor ger bättre hälsa (och till och med kan verka livräddande) övergavs av europeiska läkare vid den moderna medicinvetenskapens genombrott under 1800-talet.

Bild: An ill man being bled by his doctor. Färglagd etsning av J. Sneyd, 1804, efter J. Gillray. Wellcome Library V001196, kulturalldmanning.

egen skull, och privatpersonen har en rätt att inte bistå sådana undersökningar och utredningar. Rättssäkerhet finns för de enskilda skull, för att de ska ha ett skydd mot maktmissbruk från det allmänna. Rättssäkerhet finns inte för att det allmänna ska kunna missbruka makt över enskilda för att därigenom lättare kunna rättfärdiga sina på missbruket följande beslut. I vilket fall är det så att man, om man ska göra avbrott från denna privatpersoners rätt att inte utsättas för tvångsbehandlingar motsvarande tvångsmedel i Rättegångsbalken, bör göra en mycket rigorösare genomlysning av problemet än vad den innevarande utredningen har gjort.

Utredaren nämner inte detta med ett ord. Häpnadsväckande.

Sökbegränsningar

Sökbegrepps begränsningar är ett sorts krav på användargränssnitten för tjänstemäns åtkomst till vissa databaser, och bör följa per automatik från dataskyddsförordningen artikel 25 (*inbyggt integritetsskydd*) i den utsträckning de skyddar privatpersoner.⁵ Dataskydd.net kommunicerade tidigt till utredningen att sökbegränsningsbestämmelser i lagstiftning riskerar att vara otympliga och bli trassliga.⁶ Sökbegränsningarna motiveras i vissa fall sekundärt med att det krävs specifika begränsningar av offentlighetsprincipen enligt tryckfrihetsförordningen,⁷ med motiveringen att de, eftersom de förbjuder myndigheterna att upprätta vissa sorters handlingar som annars skulle gå att upprätta vid förfrågan, höjer integritetsskyddet. Om detta senare är målet med sökbegränsningsparagraferna, borde det vara enklare och mer transparent att skriva om dessa regler som förbud mot att upprätta handlingar av det slag som avses, i stället för att ge paragraferna funktionen av specifikation för användargränssnitt.

De specialiserade och utdragna bestämmelserna om sökbegränsningar som föreslås i den innevarande utredningen borde vara *case-in-point*. Det finns så klart skäl att begränsa vilken sorts personuppgifter som kan lämnas ut från myndigheter, särskilt i verksamheter som innefattar så mycket känsliga uppgifter som Rättsmedicinalverkets verksamhet kan göra, men det är inte klart att den begränsningen enklast och tydligast görs genom att införa specialregler om utformningen av användargränssnitt.

⁵ Se t. ex. Datainspektionen. Inbyggt integritetsskydd, 2012.

⁶ Dataskydd.net skrivelse till utredningen med kommittéedirektiv Dir. 2016:75.

⁷ Se t. ex. SOU 2017:39, s. 176:

Ett sådant sökförbud innebär i svensk rätt också att offentlighetsprincipen inskränks enligt den så kallade begränsningsregeln i 2 kap. 3 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen. En begäran att få tillgång till en sammanställning av uppgifter som är resultatet av en sådan förbjuden sökning ska alltså avslås på den grunden att sammanställningen inte anses förvarad hos myndigheten. Att sammanställningar av känsliga personuppgifter inte lämnas ut framstår som en inte obetydlig integritetsvinst för de registrerade. Det bör dock understrykas att begränsningsregeln inte hindrar att sökningar görs i färdiga elektroniska handlingar vid en begäran om tillgång till allmänna handlingar. Sökning får alltså på begäran ske i upptagningar där myndigheten eller den som lämnat in handlingen till myndigheten har gett upptagningen ett bestämt, fixerat, innehåll som går att återskapa gång på gång.

Om lagarna

Rättsmedicinalverkets elimineringsdatabas

Dataskydd.net har inga invändningar mot lagen som sådan, men noterar att den föreslagna bestämmelsen i 3 § verkar implicera att elimineringsdatabasen blir allmän handling enligt Rättsmedicinalverkets datalag 3 kap. 1 § punkt 1. Det är inte klart för Dataskydd.net att utredaren verkligen har avsett att elimineringsdatabasen – som framför allt ska användas för att kartlägga verkets anställdas genetiska material enligt 9 § i förslaget – ska vara allmän handling, eller att detta vore en önskvärd ordning för de anställda på verket.

Vi noterar att utredningens föreslagna ändringar i OSL 18 kap. 11 § inte förändrar omständigheten beskriven här, och att den föreslagna lagen om humanbiologiskt material, 1 och 7 §§, bidrar till olyckan.

Lag om hantering av humanbiologiskt material vid Rättsmedicinalverket

Den föreslagna 2 § om att hanteringen av humanbiologiskt material i själva verket regleras i andra författningar än den föreslagna är underlig och förvirrande. Även 4 §, som talar om Rättsmedicinalverkets *rätt att behandla uppgifter* är underlig.

Behandling av personuppgifter kräver att det finns en rättslig grund. Men den rättsliga grunden är ingen rätt i egentlig mening, utan en förutsättning. Rättsmedicinalverket kan till exempel inte hävda sin rätt att behandla uppgifter i EU-domstolen eller i en svensk domstol, utan behöver demonstrera att förutsättningarna fanns för behandlingen. Det bör preciseras exakt vilka förutsättningar som anges (till exempel Rättsmedicinalverkets datalag 1 kap. 8 § och 2 kap. 1 §). Vid uppdrag från enskilda (som enligt utredarens framställning i kapitel 10 förefaller vara andra myndigheter)⁸ behöver förutsättningarna regleras genom personuppgiftsbiträdesavtal (eftersom RMV är uppdragstagare och inte bestämmer syftet med uppdraget och därmed inte heller med behandlingen).

Vidare är det ingen bra ordning att lämna gallringsbestämmelser i 9 § till senare föreskrifter från regeringen. Det blir oklart vad som gäller i förhållande till den föreslagna 6 §, som ju i händelse att den tolkas som en sorts rättighet för Rättsmedicinalverket innebär att uppgifter sparas för evigt (vilket antyds av 2 §).

Källförteckning

1. Datainspektionen, Inbyggt integritetsskydd, 2012. <http://www.datainspektionen.se/lagar-och-regler/personuppgiftslagen/inbyggd-integritet-privacy-by-design/>
2. Dataskydd.net skrivelse till utredningen med kommittéedirektiv Dir. 2016:75. https://dataskydd.net/sites/default/files/rmv_dataskydd_dir201675_dataskyddnet_inlaga.pdf
3. Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter, L'affaire Bogumil c. Portugal, Requête no 35228/03, 7 oktober 2008. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88742>
4. Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter, O'Halloran och Francis mot Storbritannien, Applications nos. 15809/02 and 25624/02. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81359>

⁸Dataskydd.net skulle normalt inte använda ordet "enskild" eller "enskilda" för att beskriva myndigheter, och vi har inte vid något tillfälle i texten eller någon annanstans använt ordet "enskilda", "enskild" eller "enskilde" för att beteckna någonting annat än en fysisk person.

5. SOU 2017:39, Ny dataskyddslag. <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2017/05/sou-201739/>